

Uitkomsten controle en overige informatie 2017

Rapportage aan het algemeen bestuur

Hoogheemraadschap

De Stichtse Rijnlanden | Mei 2018

Het algemeen bestuur van
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
Postbus 550
3990 GJ HOUTEN

Utrecht, 23 mei 2018

REQ2480506/ks

Uitkomsten controle en overige informatie 2017

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2017 van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (hierna te noemen: HDSR).

Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ Kernpunten uit onze rapportage
- ▶ Uitkomsten jaarrekeningcontrole
- ▶ Kwaliteit beheersorganisatie
- ▶ Rechtmatigheidsbeheer
- ▶ Onafhankelijkheid
- ▶ Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2017. Bij de uitvoering van onze controle ondervonden wij de medewerking en ondersteuning van de medewerkers van uw organisatie.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door onze beroepsgroep NBA, de politiek en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en eerlijke dialoog met u als lid van het algemeen bestuur. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de corporate governance als geheel.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en het management van HDSR en mag niet door anderen worden gebruikt.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Inhoud

Kernpunten uit onze rapportage

4

Bijlagen:

▶ Onafhankelijkheid

26

▶ Verklaring van verantwoordelijkheden

28

Uitkomsten jaarrekeningcontrole:

7

- ▶ Onze analyse van het resultaat 2017
- ▶ Onze analyse van de financiële positie 2017
- ▶ Onze analyse van de gehanteerde grondslagen
- ▶ Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 29

Kwaliteit beheersorganisatie:

18

- ▶ Aanbevelingen interne beheersing
- ▶ Automatisering

Rechtmatigheidsbeheer

21

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Oordeel ten aanzien van getrouwheid	Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van HDSR een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva per 31 december 2017 in overeenstemming met het Waterschapsbesluit.
Oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder de verordeningen van het Waterschap zelf.
Bestuursverslag	Ten aanzien van het bestuursverslag hebben wij vastgesteld dat dit de minimale wettelijk voorgeschreven informatie bevat en dat de inhoud van dit verslag geen materiële inconsistenties bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening.
Geen bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording	Wij hebben de WNT-verantwoording van HDSR gecontroleerd met inachtneming van het Controleprotocol WNT. Wij kunnen concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.
Financiële positie en de kwaliteit van het resultaat	In overeenstemming met het besluit van het algemeen bestuur is het resultaat over het boekjaar 2016 van € 6.340.000 voor € 2.250.000 toegevoegd aan de algemene reserve en voor € 4.090.000 aan de bestemmingsreserves. De solvabiliteit neemt in 2017 af van 25,7% naar 24,5%. Deze daling wordt met name veroorzaakt door een balansverlenging inzake investeringen in grote projecten met de daarbij behorende financiering. De jaarrekening 2017 sluit een positief saldo ad € 8.904.000. De begroting 2017 sloot met een saldo € 3.044.000 positief. Het verschil tussen de begroting na wijziging en de realisatie zijn op hoofdlijnen te verklaren door lagere lasten ad € 5,0 miljoen, hogere baten € 4,0 miljoen en € 3,3 miljoen onttrekking aan reserves. In paragraaf 5.2 Toelichting rekening naar kosten- en opbrengstsoort zijn de afwijkingen nader toegelicht.
Beheersing uitbesteding belastingproces	Als accountant van het Waterschap hebben wij samen met het management van het Waterschap kennisgenomen van de gemaakte afspraken tussen het Waterschap en BghU voor 2017. De accountant van BghU heeft in het kader van de jaarrekening 2017 van het Waterschap de rapportage van BghU inzake de oplegging, heffing en invordering van de belastingen ten behoeve van het Waterschap gecontroleerd. Hierbij zijn geen tekortkomingen geconstateerd ten aanzien van de volledigheid van de belastingopbrengsten. Het proces is conform afspraken verlopen.

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Projecten RWZI en Sterke Lekdijk	Met ingang van 2016 is het project RWZI Utrecht van start gegaan. Uit de voortgangsrapportage van januari 2018 blijkt dat de prognose voor de investering gehandhaafd blijft op € 145,6 miljoen. Er is tot en met 2017 circa € 94,0 miljoen geïnvesteerd. In 2017 is gestart met het project Sterke Lekdijk. Uit de voortgangsrapportage van januari 2018 blijkt dat het project conform verwachting wordt voortgezet. Het algemeen bestuur heeft een krediet van € 49,0 miljoen beschikbaar gesteld voor de verkenningsfases en planfases van alle dijkversterkingen. Het benodigde budget wordt per dijkversterking per fase onderbouwd met een risicoraming conform de standaardsystematiek voor kostenramingen in de bouw. Van het geraamde bedrag wordt 90% gesubsidieerd uit het HWBP (hoogwaterbeschermingsprogramma).
Belangrijkste aanbevelingen interim-controle	Op grond van onze uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de administratieve organisatie en daarin besloten maatregelen van interne controle van HDSR stellen wij vast dat deze in materiële zin toereikend zijn. In onze controle hebben wij de relevante processen betrokken. De uitkomsten van de interim-controle hebben wij reeds met HDSR gecommuniceerd. Er zijn wat ons betreft geen resterende aandachtspunten uit de managementletter die onder de aandacht van het bestuur zouden moeten worden gebracht.
Ongecorrigeerde controleverschillen	Er zijn geen ongecorrigeerde controleverschillen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

Voordelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na mutaties bestemmingsreserves) over het jaar 2017 bedraagt € 8.904.000 voordelig ten opzichte van een begroot saldo van € 3.044.000 voordelig.

Het resultaat over 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven.

Resultaat 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting			
Bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Realisatie 2017	Afwijking ten opzichte van de gewijzigde begroting
Totale lasten	-128.047	- 123.236	4.811
Totale baten	131.644	136.020	4.376
Resultaat voor mutaties reserves	3.597	12.784	9.187
Mutaties in reserve	- 553	- 3.880	- 3.327
Nog te bestemmen resultaat	3.044	8.904	5.860

Kwaliteit van het resultaat

In paragraaf 5.2 Toelichting rekening naar kosten- en opbrengstsoort zijn de afwijkingen nader toegelicht.

Omschrijving afwijking	Voordelig	Nadelig
Bedragen x € 1.000	€	€
1. Lagere rente en afschrijvingen/ financiële baten		36
2. Personeelslasten/baten	357 1.359	
3. Goederen en diensten van/aan derden	6.174	
4. Toevoegingen aan voorzieningen		681
5. Waterschapsbelastingen	2.014	
6. Mutaties in reserves		3.327
Totaal	9.904	4.044
Rekeningresultaat	5.860	

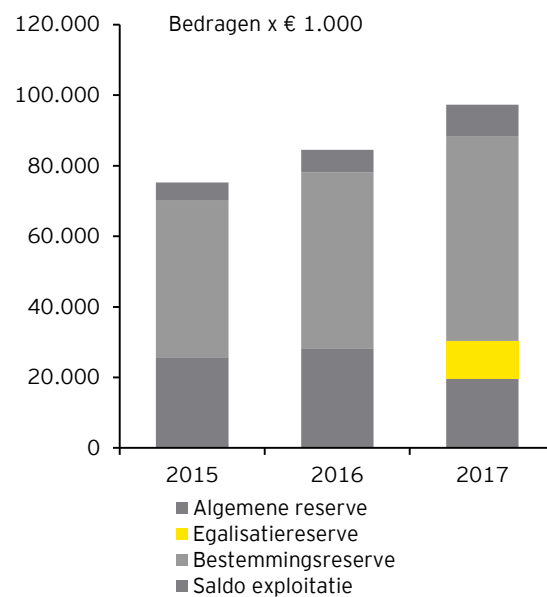
In het verslagjaar is sprake van één formele begrotingswijziging in de exploitatie (vastgesteld door het algemeen bestuur d.d. 8 november 2017).

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2017

Eigen vermogen neemt toe

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per jaareinde 2017 volgens de jaarrekening € 97,3 miljoen en heeft zich vanaf 2014 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 97,3 miljoen is € 19,7 miljoen opgenomen als algemene vrije reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2016 gedaald met € 8,3 miljoen. Deze daling hangt samen met de in 2017 vastgestelde nota reserves en voorzieningen waarbij een egalisatiereserve is ingesteld, die ultimo 2017 € 10.559.000 bedraagt.

Per saldo is gedurende 2017 € 3,9 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserves. Deze toevoeging (ten laste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 12,8 miljoen) het gerealiseerde resultaat van € 8,9 miljoen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2017

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het bestuursverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2017 is gevoerd.

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen over de afgelopen jaren.

Weerstandsvermogen bedragen x € 1	Bestuurs- verslag 2017	Bestuurs- verslag 2016	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2014
Beschikbare capaciteit (A)	19.700.000	30.305.000	28.054.000	25.754.000
Benodigde capaciteit (B)	10.400.000	10.418.000	11.108.000	13.569.000
Ratio weerstandsvermogen	1,90	2,90	2,52	1,90
Weerstandsvermogen (A-B), exclusief bestemmingsreserves	9.300.000	24.007.000	16.946.000	12.185.000

De ratio tussen de beschikbaar en benodigde capaciteit bedraagt ultimo 2017 1,90. Hiermee kwalificeert de ratio (op basis van normtabel van Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement) als "ruim voldoende". Ten opzichte van voorgaand jaar is deze ratio afgenomen met 1. Deze verlaging kan worden verklaard door het instellen van een egalisatiereserve ad € 10,6 miljoen van de algemene reserve mede in het kader van de nota reserves en voorzieningen die in 2017 is vastgesteld door het algemeen bestuur. Het restant van de algemene reserve bedraagt € 19,7 miljoen. De geïdentificeerde risico's liggen op hetzelfde niveau als vorig jaar. In de geactualiseerde nota reserves en voorzieningen is als streven geformuleerd een ratio weerstandsvermogen tussen 1,4 en 2,0.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het bestuur gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Kwaliteit bestuursverslag

Wij hebben vastgesteld dat het bestuursverslag overeenkomstig de BBVW is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.

Significante schattingsposten

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen en cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de economische levensduur van het actief.

HDSR heeft gronden in bezit als bedrijfsmiddel ten behoeve van het Waterschap, die ontwikkeling mogelijk maken van dijk aanleg, waterberging, overloopgebieden et cetera. De gronden worden gewaardeerd tegen de aanschafwaarde verminderd met eventuele ontvangen investeringsbijdragen. Sommige gronden die HDSR bezit zijn al vele jaren in het bezit van HDSR. De aanwezige gronden worden jaarlijks door HDSR getoetst met het Kadaster. Wij hebben over 2017 vastgesteld dat vermeerderingen en verminderingen worden verwerkt tegen aanschafwaarde. De gemiddelde boekwaarde van de gronden bedraagt ultimo 2017 € 1,30 per m².

Voor dubieuze debiteuren (belastingen en overig) wordt een voorziening gevormd op posten die naar verwachting niet geïnd kunnen worden als gevolg van vermindering, kwijtschelding en oninbaarheid.

BghU heeft een inschatting van € 3.665.000 gemaakt van de nog te verwachten belastingopbrengsten over 2017, 2016 en 2015. De aanslagen worden in 2018 opgelegd en hebben voornamelijk betrekking op zuiveringsheffing bedrijven, die een aanslag ontvangen op basis van aangifte na afloop van het belastingjaar.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Vervolg significante schattingsposten

De voorziening inzake arbeidsgerelateerde verplichtingen is gebaseerd op actuariële berekeningen en inschattingen ten aanzien van voormalig personeel of zij bij een ander bedrijf een functie kunnen vervullen. Mate van gevoeligheid schatten wij in op gemiddeld aangezien het Waterschap de uitgangspunten en parameters niet kan beïnvloeden en afhankelijk is van mutaties in de toekomst.

In 2016 is door het algemeen bestuur besloten tot het instellen van een nieuwe voorziening persoonsgebonden basisbudget. Medewerkers in de sector waterschappen kunnen vanaf 1 januari 2016 een budget inzetten voor opleidingen of andere activiteiten die nodig zijn voor ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Jaarlijks wordt € 1.000 per medewerker gereserveerd.

De voorzieningen van baggeren en saneren van waterlopen hebben als doel lasten gelijkmatig te spreiden over de onderhoudsperiode om pieken in de reguliere exploitatie te voorkomen.

De voorziening voor het groot onderhoud wordt gebaseerd op toekomstig gepland onderhoud en dient ter gelijkmatige verdeling van lasten over de onderhoudsperiode.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet Normering Topinkomens (WNT)	Beheersing uitbesteding belastingproces
Over 2017 voldaan aan de WNT; toelichting op de WNT in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen	Geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de belastingopbrengsten
Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd. Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden. In het kader van de jaarrekening 2017 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.	In 2014 is de Belastingssamenwerking hoogheemraadschap en de gemeente Utrecht (BghU) van start gegaan. Als accountant van het Waterschap hebben wij samen met het management van het Waterschap kennisgenomen van de gemaakte afspraken tussen het Waterschap en BghU voor 2017. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat BghU het Waterschap tijdig zal informeren over mogelijke issues betreffende de verantwoording over 2017. De accountant van BghU heeft in het kader van de jaarrekening 2017 van het Waterschap de rapportage van BghU inzake de oplegging, heffing en invordering van de belastingen ten behoeve van het Waterschap gecontroleerd. Bij de verantwoording is een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Wij hebben op grond van onze beroepsregels een review uitgevoerd bij de accountant. Hierbij zijn geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de belastingopbrengsten. Evenmin zijn bevindingen geconstateerd ten aanzien van de juistheid en de waardering van de belastingdebiteuren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Invoering vennootschapsbelastingplicht	Naleving Europese aanbestedingsregels
Analyse is uitgevoerd en afstemming met de Belastingdienst vindt plaats	Geen bevindingen geconstateerd
Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. De wetswijziging brengt een geheel nieuwe benadering van de belastingplicht voor overheidsondernemingen met zich mee. Het uitgangspunt van die belastingplicht wordt met ingang van 1 januari 2016 namelijk omgedraaid. Tot 2016 geldt dat overheidsondernemingen niet belastingplichtig zijn, tenzij zij een specifieke in de wet opgenomen belaste activiteit uitoefenen. Met ingang van 2016 geldt dat daarentegen overheidsondernemingen belastingplichtig zijn, tenzij een in de wet opgenomen vrijstelling van toepassing is. Tijdens onze controle zijn wij de huidige stand van zaken rondom de vennootschapsbelastingplicht nagegaan. Daarbij constateren wij dat het Waterschap de analyse van activiteiten en inventarisatie van de mogelijke Vpb-risico's heeft uitgevoerd en er nog nadere afstemming zal plaatsvinden met de Belastingdienst.	Inhuur personeel derden De aanbestedingswet is in 2016 gewijzigd, waarbij striktere regels gelden over clustering, proportionaliteit van eisen, bepaling over niet-samenvoegen en verplicht splitsen van opdrachten en bepalingen die betrekking hebben op het beperken van de kosten van het deelnemen aan een aanbesteding. U heeft in 2016 uw inkoopbeleid aangepast naar de nu geldende wetgeving. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat een gedegen rechtmatigheidsonderzoek op de naleving van de wetgeving heeft plaatsgevonden. In het kader van onze controle hebben wij de naleving van de Europese aanbestedingswet getoetst.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Project RWZI Utrecht	Project Sterke Lekdijk
Project vordert financieel conform begroting	Project in 2017 gestart
De rioolwateringsinstallatie (RWZI) Utrecht is een verouderde installatie, waardoor HDSR heeft besloten om de installatie te vernieuwen. In eerste instantie zouden de werkzaamheden aanvangen in 2012. Dit is uiteindelijk uitgesteld naar 2017. De operationele werkzaamheden zullen plaatsvinden in de periode 2017 tot en met 2019. In 2016 is er voorbereidend werk verricht. De totale investeringssom bedraagt conform de voortgangsrapportage van januari 2018 circa € 145,5 miljoen. Tussentijds worden er rapportages opgesteld waarin de voortgang wordt gerapporteerd aan het bestuur. In de meest recente prognose wordt rekening gehouden met een financieel effect van de onderkende risico's van circa € 3,25 miljoen. In de prognose is met € 4,4 miljoen onvoorzien dat risicobedrag beschikbaar. Onder de debiteuren ultimo 2016 was de toegezegde bijdrage van het hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) opgenomen van € 2,4 miljoen. Deze bijdrage zou door AGV worden uitgekeerd op het moment dat de operationele werkzaamheden daadwerkelijk zouden starten (medio 2017). De ontvangst heeft in 2017 daadwerkelijk plaatsgevonden.	In 2017 is gestart met het project Sterke Lekdijk. Uit de voortgangsrapportage van januari 2018 blijkt dat het project conform verwachting wordt voortgezet. Het algemeen bestuur heeft een krediet van € 49,0 miljoen beschikbaar gesteld voor de verkenningsfases en planfases van alle dijkversterkingen. Het benodigde budget wordt per dijkversterking per fase onderbouwd met een risicoraming conform de standaardsystematiek voor kostenramingen in de bouw. Van het geraamde bedrag wordt 90% gesubsidieerd uit het HWBP (hoogwaterbeschermingsprogramma). De subsidie wordt beschouwd als een lumpsumsubsidie; eventuele tekorten/overschotten zijn voor rekening en risico van HDSR. In het voorstel bestemming resultaat is het overschot ten gunste van de bestemmingsreserve HWBP verwerkt. Het algemeen bestuur zal over het voorstel tot bestemming van het resultaat in de vergadering van 27 juni 2018 besluiten.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Voorziening onderhoud	Voorziening PBB
Aanpassingen in voorziening wegens bouwplannen	Voorziening inzake cao-aanpassing
In 2016 is opnieuw door het algemeen bestuur besloten Poldermolen 2 te moderniseren en Poldermolen 3 te verkopen. Gezien de kostenprognoses tot 2018 die door HDSR zijn bepaald, zijn de huidige en toekomstige dotaties teruggebracht naar € 86.000 per jaar. In 2018, na de verbouwing, zal er een nieuw meerjarenonderhoudsplan worden opgesteld door een externe partij. In 2018 tot en met de oplevering van het flexconcept is de inschatting dat circa € 495.000 wordt uitgegeven (onder andere verlichting, stucwerk, renovatie kelder en dakgoten). De stand per 31 december 2017 bedraagt € 415.000. Het gevolg van de bestedingen is dat de stand van de onderhoudsvoorziening Poldermolen 2 medio 2018 nihil is.	Per 1 januari 2016 is de cao van de Unie van Waterschappen aangepast. Deze aanpassing houdt in dat er per medewerker van het Waterschap een persoonsgebonden basisbudget (PBB) beschikbaar wordt gesteld van € 5.000 per vijf jaar. Daarom is er in 2016 een voorziening opgenomen inzake PBB. Deze voorziening was ultimo 2016 € 288.000. De dotatie bedraagt € 410.000 per jaar, dit is € 1.000 per medewerker. De totale kosten ad € 230.000 die in 2017 zijn gemaakt in het kader van PBB zijn in mindering gebracht op de dotatie. Er wordt een adequate registratie op persoonsniveau gevoerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Herstructurering leningen	Budgethouderschap
Doordat er sprake is van lage inflatie in de Europese Unie heeft de Europese Centrale Bank stimuleringsmaatregelen genomen. Dit heeft geleid dat de rentepercentages op de geld- en kapitaalmarkten zijn gedaald. Hierdoor heeft HDSR in 2016 besloten tot herstructurering van de bestaande leningen ad € 17,6 miljoen. In 2017 zijn leningen ad € 40,0 miljoen aangetrokken (looptijd 15 jaar respectievelijk 30 jaar en een rente van 1,3% respectievelijk 1,8%). Aan reguliere aflossing is € 4,3 miljoen betaald. Het gemiddeld rentepercentage over de leningsportefeuille per 1 januari 2017 bedraagt 3% en zal in 2018 dalen. Bij het aantrekken van de leningen heeft HDSR zich gehouden aan de voorschriften zoals vereist door de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (regeling Ruddo).	Per 1 januari 2018 is het "Budgethouderschap binnen Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden" geactualiseerd. Dit document geeft een verduidelijking van de spelregels en worden bevoegdheden en verantwoordelijkheden lager in de organisatie neergelegd. Budgethouderschap wordt ingericht volgens de integraal management filosofie. Het hoofd van een onderdeel is eindverantwoordelijk voor alle processen, ook als deze zijn gemandateerd. In de regeling wordt (in artikel 2.6 lid m) expliciet als verplichting voor de budgethouder opgenomen dat hij zorgt voor een geaccordeerde (naam en functie) prestatieverklaring, waarin wordt verklaard dat de levering van goederen/diensten, de aantallen en de kwaliteit voldoen aan de specificaties in de offerte die de basis vormt voor de HDSR-verplichting. Met deze verplichting wordt tegemoet gekomen aan onze adviezen omtrent de prestatieverklaring; wij adviseren deze verplichting in de financiële registratie te borgen waarbij een adequate controle kan worden uitgevoerd.

Kwaliteit beheersorganisatie

Kwaliteit beheersorganisatie

Aanbevelingen interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2017 van HDSR hebben wij de interne beheersmaatregelen, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Aanbevelingen interne beheersing

Op grond van onze uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de administratieve organisatie en de daarin besloten maatregelen van interne controle van HDSR stellen wij vast dat deze in materiële zin toereikend zijn. In onze controle hebben wij de relevante processen betrokken. De belangrijkste aanbevelingen hebben wij reeds met HDSR gecommuniceerd. Er zijn wat ons betreft geen resterende aandachtspunten uit de managementletter die onder de aandacht van het bestuur zouden moeten worden gebracht.

Kwaliteit beheersorganisatie

Automatisering

Automatisering

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van de directie ontvangen. De jaarrekeningcontrole inclusief IT-audit heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

Algemene verordening gegevensbescherming

Vanuit de in 2018 van toepassing zijnde Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG) wordt u aangemerkt als “verantwoordelijke” voor het verwerken van persoonsgegevens.

Daarnaast bent u, sinds 1 januari 2016, verplicht om inbreuken op de beveiliging te melden indien die kunnen leiden tot, onder andere, diefstal, verlies of misbruik van persoonsgegevens.

Hierdoor neemt de noodzaak voor het treffen van passende organisatorische- en technische maatregelen, op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens, tevens toe.

Vanuit de AVG en de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) worden aan uw organisatie onder meer de volgende eisen gesteld:

- ▶ Er dient een helder, transparant en toegankelijk beleid te zijn vastgesteld ten aanzien van de verwerking van klantgegevens en de rechten van betrokkenen.
- ▶ Technische- en organisatorische maatregelen dienen te zijn genomen om ervoor te zorgen dat bij de verwerking van gegevens de Verordening wordt nageleefd, wat beter bekend staat als “Privacy by design en by default”.
- ▶ U dient te beschikken over een gegevensbeschermingsbeleid waarin staat beschreven hoe wordt omgegaan met de verwerking ns.
- ▶ U dient de noodzaak voor uw organisatie te bepalen ten aanzien van het uitvoeren van een Privacy Impact Assessment (PIA) voor het verwerken van persoonsgegevens.
- ▶ Bepaal hoe u met de risico's om wilt gaan (vermijden, mitigeren, overdragen of accepteren) en stel vast welke maatregelen per keuze nodig zijn. Zijn bijvoorbeeld met alle externe partijen, “bewerkersovereenkomsten” afgesloten.

Van belang is dat maatregelen tijdig worden doorgevoerd, zodat de organisatie eind mei 2018 gereed is voor de invoering van de AVG.

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben geen bijzonderheden geconstateerd in het kader van rechtmatigheid. In het vervolg van deze paragraaf geven wij onze conclusies bij deze onderwerpen.

Wij hebben bij de controle over 2017 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het BBVW en het controleprotocol van HDSR (vastgesteld in vergadering algemeen bestuur van december 2017).

Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ De naleving van het voorwaarden criterium.
- ▶ Europese aanbestedingen (zie pagina 14).
- ▶ De begrotingsrechtmatigheid.
- ▶ Het misbruik-en-oneigenlijk-gebruik criterium.
- ▶ De niet-financiële beheershandelingen.

In uw intern controleplan zijn de uit te voeren werkzaamheden opgenomen. De werking van deze maatregelen is door de organisatie met voldoende diepgang getoetst en de uitkomsten hiervan zijn toereikend vastgelegd.

Naleving van het voorwaarden criterium

Wij hebben geen bevindingen geconstateerd met betrekking tot het voorwaarden criterium.

Begrotingsrechtmatigheid

De begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van het bestuur is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma.

Het bestuur autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van de directie om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan het algemeen bestuur. Door een goede inrichting van de planning- en controlcyclus zorgt de directie ervoor dat de begroting en de budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan het bestuur, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan het bestuur, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door het bestuur geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door het algemeen bestuur worden geautoriseerd.

Kredieten

Kredieten worden vastgesteld door het bestuur. Bij de bestuursrapportages worden eventuele overschrijdingen gesignaleerd, deze melding wordt opgenomen en dan wordt een begrotingswijziging voorbereid. De budgetwijziging wordt door het bestuur vastgesteld. Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door HDSR geautoriseerde kredieten. Wij constateren dat er geen kredietoverschrijding heeft plaatsgevonden.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. In 2017 is door het algemeen bestuur het fraudeprotocol vastgesteld. Uw Waterschap heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandvermogen van het bestuursverslag.

Daarnaast hebben wij gericht geïnformeerd naar de lopende procedures waarbij HDSR betrokken is, teneinde indicaties te verkrijgen over de eventuele risico's op dit vlak. Op grond hiervan beschikken wij niet over aanwijzingen die een nader onderzoek naar de (financiële) gevolgen noodzakelijk maakt.

Bijlagen

Onafhankelijkheid	26
Verklaring van verantwoordelijkheden	28

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO, die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ Langdurige betrokkenheid
- ▶ Samenloop van dienstverlening
- ▶ Geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorroulatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf het controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 is een gewijzigde ViO van kracht geworden vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Per 17 juni 2016 moet de externe accountant roteren na een periode van vijf jaar waarbij verder een afkoelingstermijn van drie jaar geldt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ drs. J.M.A. Drost RA, betrokken sinds 2015
- ▶ H. Wallet RA, betrokken sinds 2016

Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's, zoals het Waterschap is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance-dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurance-dienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance-team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Ten aanzien van de dienstverlening aan HDSR is er geen sprake van samenloop van de wettelijke controles en overige dienstverlening met materiële invloed op de jaarrekening.

Bijlage - Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de door u aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2017 van HDSR gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het bestuur om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met de van toepassing zijnde grondslagen van financiële verslaggeving. Het is onze verantwoordelijkheid een controleverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en het door het algemeen bestuur vastgestelde controleprotocol. De aard van onze opdracht is nader uiteengezet in onze opdrachtbevestiging d.d. 13 oktober 2017.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en het ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna: onregelmatigheden) berust zowel bij de directie als bij het bestuur. Het is van belang dat de directie, onder toezicht van het bestuur, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden.

Bijlage - Verklaring van verantwoordelijkheden

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk Kwaliteit beheersorganisatie, onderdeel Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override van dit verslag.

Corruptie-en omkopingsrisico's

Uw organisatie maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie ook kan voorkomen. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang zijn, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen. Corruptie is een wereldwijd probleem waar het ook uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw waterschap te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking Corruptie, een relevant onderwerp in het kader van (controle)werkzaamheden van de accountant verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid. Wij adviseren u een risicoanalyse en een anti-corruptiebeleid op te stellen.